

BROJKE I ŽIVOT *BOGOSLOVSKE SMOTRE*

Tonči MATULIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
matulic@kbf.hr

Andrea FILIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
andrea.filic@zg.t-com.hr

Uvodnik započinjemo pomalo neobičnim, netko bi možda rekao i neprimjerenim citatom za znanstveni časopis – onim iz knjige Antoinea de Saint Exupéryja *Mali princ*: »Odrasli vole brojke. Kad im spomenete svoga novoga prijatelja, nikada vas ne upitaju ono bitno. Nikada vas ne pitaju: *Kako mu zvuči glas? Koje su mu najdraže igre? Skuplja li leptire?* Upitat će vas: *Koliko mu je godina? Koliko ima braće? Koliko je težak? Koliku mu plaću ima otac?* I tek tada se njima čini da ga poznaju. [...] Takvi su oni. Ne treba se na njih ljutiti. Djeca moraju biti obzirna prema odraslima. Ali mi, koji razumijemo život, naravno, nimalo ne držimo do brojeva!« (Antoine de Saint Exupéry, *Mali kraljević*, Zagreb, 2000., 16–18). Primijenimo li te riječi na naš časopis, mogli bismo ih ovako parafrazirati: »Odrasli vole brojke. Kada im spomenete *Bogoslovsku smotru*, nikada vas ne upitaju ono bitno. Nikada vas ne pitaju: *Kako ona nastaje? Čemu se oni koji na njoj rade najviše raduju? Što sve doživljavaju kada uređuju časopis?* Upitat će vas: *Koliko Bogoslovska smotra ima godišta? U koliko je relevantnih baza podataka citirana? Koliko znanstvenih članaka godišnje objavi a koliko ih odbije? Koliku je financijsku pomoć dobila od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta?*«

Na tragu izabranog citata ovaj Uvodnik posvećujemo »odraslima«, koji vole brojke, i onima koji do njih ne drže ali, kako bi rekao Mali princ, »shvaćaju život«. Na spajanje tih dvaju vidova nadahnula nas je činjenica da završava

jedno razdoblje *Bogoslovske smotre* – petogodište (i nešto više od toga) u kojem je glavni i odgovorni urednik bio prof. dr. sc. Tonči Matulić. Nije loše, s vremena na vrijeme, napraviti obračun, srediti račune. U našem slučaju – pobrojati objektivne pokazatelje dosadašnjeg rada. Pokazatelje o kojima redovito, svake godine, polažemo račun Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta, kojemu zahvaljujemo za svaku financijsku potporu koja nam pomaže da redovito objavljujemo naš časopis.

Stoga započinjemo onime što »vole odrasli« – brojkama.

U razdoblju od početka 2011. godine (*Bogoslovska smotra*, 81 [2011.] 1 [brojevima 1 i 2 glavni i odgovorni urednik bio je prof. dr. sc. Željko Tanjić]) do kraja 2016. godine (*Bogoslovska smotra*, 86 [2016.] 3) u *Bogoslovskoj smotri* je objavljeno 97 izvornih znanstvenih radova, 24 prethodna priopćenja i 82 pregledna članka – ukupno 203 znanstvena rada. Četiri su rada objavljena pod kategorizacijom stručnog članka. U rubrici »Priopćenja« objavljeno je 8 priloga, u rubrici »Izvjješća« 29 priloga, a u rubrici »Recenzije« 74 priloga. Osim toga, objavljena su i 22 teksta koja po naravi ne pripadaju ustaljenim rubrikama, uglavnom govori održani prigodom znanstvenih skupova u organizaciji KBF-a Sveučilišta u Zagrebu. Svaki broj *Bogoslovske smotre* ima Uvodnik, koji je vezan uz temu broja ili obrađuje aktualnu teološku ili društvenu problematiku. Autori Uvodnikâ su različiti, a nastojimo, osim članova Uredništva, angažirati što širi krug stručnjaka. U razdoblju koje »brojimo« objavljena su 23 Uvodnika. Zajedno zbrojeno, *Bogoslovska smotra* je u promatranom razdoblju iznijela na svjetlo dana 5.884 stranice.

Nakladnik *Bogoslovske smotre* je Kršćanska sadašnjost, kojoj zahvaljujemo na dugogodišnjoj (sve tamo od 1978. godine) plodonosnoj suradnji. Naklada po jednom broju je 800, a godišnja 3.200 primjeraka. Distribucija naklade, na temelju uzorka iz 2015. godine, u brojkama stoji ovako: imamo 1.204 pretplatnika u zemlji i 112 u inozemstvu, časopis razmjenjujemo sa 132 ustanove u zemlji i 284 u inozemstvu, doniramo ga za 316 ustanova u zemlji i 52 u inozemstvu, dok je 21 primjerak prodan u slobodnoj prodaji.

Bogoslovska smotra zastupljena je u ovim relevantnim bazama podataka: ERIH Plus, SCOPUS, EBSCO Publishing, Religious and Theological Abstracts. Ujedno nastojimo da nas prepoznaju i prihvate i druge baze. Na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske »Hrčak« u punom se opsegu nalaze svi prilozi od prvog broja iz 1910. godine do trećeg broja iz 2016. godine. U razdoblju za koje Hrčak evidentira statistiku posjećenosti časopisa, od ožujka 2007. do prosinca 2016. godine, *Bogoslovska smotra* zauzima prvo mjesto među časopisima svih znanstvenih područja.

Vratimo se sada Malom princu, podsjećajući se njegovih riječi: »Ali mi, koji razumijemo život, naravno, nimalo ne držimo do brojeva!« Što bi to imalo značiti kada je riječ o jednom časopisu koji, u svojem konačnom obliku, više nalikuje mrtvom slovu na papiru negoli živom organizmu? Nerijetko oni koji velik dio svojeg vremena i truda ulažu u *Bogoslovsku smotru* mogu, čak od onih kojima je neizmjereno stalo da im članak baš u njoj bude objavljen, čuti ne baš utješne ni poticajne riječi sažaljenja: »Teško je baviti se onim što, na koncu, osim vas, autora, recenzenata, lektora i korektora nitko neće pročitati!« Premda statistike s Hrčka pokazuju da stanje nije tako crno te da naše članke barem otvara velik broj ljudi, ipak ta konstatacija ukazuje na jedan problem s kojim se, kako se u internim krugovima dade čuti, susreće velik broj znanstvenih časopisa. Ponekad se uistinu može dobiti dojam da je glavni cilj časopisa osigurati uvjete da bi znanstvenici mogli objaviti članak na temelju kojeg će moći napredovati u zvanju. Konkretno, pretočeno u jezik »odraslih«, to znači da će znanstvenik za svoj članak dobiti određen broj bodova. Prema Neslužbenom pročišćenom tekstu *Pravilnika o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja* od 31. srpnja 2013. godine za humanističke se znanosti »zbrajaju [...] autorski arci izvornih znanstvenih, preglednih te stručnih radova, boduju i množe s koeficijentom po mjestu izdavanja (prema skupinama s istim koeficijentom). Za svaki rad (ili podudarnu skupinu radova) vrijedi formula istovrijednosti očekivanima po broju bodova: $Nb = O \times V \times M$.«

Prema sadašnjim uvjetima Rektorskog zbora »za ocjenu nastavne i stručne djelatnosti u postupku izbora u znanstveno-nastavna zvanja« (*Narodne novine*, 106/2006.), suradnja u *Bogoslovskoj smotri* »isplati se« i recenzentima te, budimo iskreni, i članovima Uredništva – i to su elementi koji, pobrojani i zbrojeni, donose neku »korist« znanstveniku – konkretno onome koji se natječe za izbor u redovitog profesora. No, gdje je tu život?

Kao što smo na koncu ovoga petogodišnjeg razdoblja načinili statističku bilancu našeg časopisa, slobodni smo svim našim suradnicima i čitateljima pružiti i njegovu »životnu« bilancu, ukazati na život koji se odvija ispod mrtvog slova na papiru. Riječ je o životu koji započinje vreti nakon što je autor završio svoj članak i poslao ga Uredništvu s ciljem objavljivanja. Oko svakoga pojedinog članka polako se počinje plesti mreža mnogostrukih i mnogovrsnih komunikacija koje Uredništvo iz dana u dan stvara sa svima koji na bilo koji način sudjeluju u životu teksta koji, činom predavanja u časopis, postaje izložen javnoj kritici – pozitivnoj ili negativnoj. Javnoj, dakako, samo u smislu da izlazi iz zaštićenosti i sigurnosti autorovih uvjerenja. Sav proces, prije negoli članak bude objelodanjen, ostaje anoniman i poznat samo članovima Uredništva.

Uobičajeno, komunikacija, ili život, razvija se oko ovih proceduralnih točaka: 1) dostava članka i obavijest o zaprimanju; 2) inicijalna informacija o eventualnim potrebama dorade prije negoli se članak stavi u daljnju proceduru ili, ako je otrprve očito da članak ne odgovara profilu našeg časopisa, zahvala autoru; 3) odluka Uredništva o recenzentima prihvaćenog članka; 4) slanje članka u anonimnom obliku dvama ili, ako slučaj zahtijeva, trima relevantnim stručnjacima na recenziju; 5) dostava anonimnih recenzija autoru; 6) autorovo očitovanje o doradama; 7) daljnje posredovanje između autora i recenzenata u anonimnom obliku; 8) odluka Uredništva o konačnoj kategorizaciji članka na temelju recenzija; 9) obavijest autoru o odluci Uredništva; 10) slanje članka na lekturu; 11) dostavljanje lektoriranog članka autoru s molbom da razriješi eventualne lektorske nejasnoće; 12) prijevod sažetaka na engleski jezik; 13) prijevod naslova članka na latinski jezik; 14) izrada UDK; 15) prijelom teksta; 16) korektura prelomljenog teksta i, ako je potrebno, dodatne konzultacije s autorima o korektorskim nejasnoćama; 17) unos korekcija; 18) postavljanje članka na Hrčak.

Vezano uz svaki pojedini članak u Arhivu *Bogoslovske smotre* čuva se cjelokupna korespondencija, svjedok komunikacije, svjedok životnosti. Životnosti koja, kao i svaki drugi oblik života ima svoju dinamiku koja se odvija u opisanoj proceduri koja nikada nije linearna, nego ima svoje svijetle, a katkada i tamne strane, kao što ih upravo sam život ima. Svatko tko se bavi stvarima u kojima je potrebno djelovati kao mudri upravitelj i nepristrani posrednik znade koliko je tanka linija po kojoj mu se kretati. U nabrojanim dinamikama Uredništvo se često nalazi u situaciji u kojoj mora uzeti u obzir različite perspektive, stavove i argumente, nerijetko suprotstavljene. Zahtijeva se posredovanje, a posredovanje traži razboritu strpljivost da bi se došlo do zajedničke odluke i, onog najvažnijeg, do rasta u čovječnosti. Zbog toga nas neizmjereno raduje svaka suradnja koja se ostvaruje u dijaloškom i otvorenom znanstvenom i ljudskom ozračju te ovom prilikom zahvaljujemo svima koji u tome redovito ostavljaju dragocjen, životni trag.

Jezgrovit sažetak etike našega uredničkog djelovanja može se izreći ovim riječima: prvo, *kvaliteta komunikacije*, koja je teško mjerljiva, a ipak je dohvatljiva onima koji »shvaćaju život«; drugo, *kvaliteta konačnog proizvoda*, koja je relativno lako mjerljiva jer je objavljena i trajno dostupna prosudbi cjelokupne znanstvene zajednice. Pritom se ne misli samo na prosudbu *Bogoslovske smotre* kao časopisa Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, nego i kao časopisa koji je oduvijek bio, a u posljednje je vrijeme to nadasve, otvoren priložima iz drugih znanstvenih polja i disciplina, razvijajući interdisciplinar-

nost, dakle časopisa koji obogaćuje i unapređuje cijelo humanističko znanstveno područje. Interdisciplinarnost ili, pojednostavljeno napisano, otvorenost za drukčije znanstvene pristupe i teme dokazuje da se kroz *Bogoslovsku smotru* između Uredništva, autora, recenzenata i čitatelja razvija jedinstveni odnos koji onda zahtijeva nove susrete, aktualizaciju znanstvenog dijaloga, kritičko (samo)preispitivanje te promicanje zajedničkih vrijednosti.

Postoji intima veza između kvalitete komunikacije i kvalitete konačnog proizvoda. Ova potonja, nesumnjivo, osim o izvrsnosti članka i talentima autora, ovisi ponajviše o ozbiljnosti pristupa svakoj pojedinoj već opisanoj etapi prije objave članka. Posebno treba ukazati na dvije dimenzije ozbiljnosti. Prva dimenzija ozbiljnosti je poštivanje uputa autorima. Druga dimenzija je poštivanje uputa recenzentima. Te dvije dimenzije ozbiljnosti pristupa najvažnije su u *Bogoslovskoj smotri*, a zasigurno i u drugim znanstvenim časopisima. Jer kada izostane jedna od njih, ili čak obje dimenzije, tada životnost pripreme časopisa prijeđe u beživotnost naknadnih prepisaka koje guše kreativnost i umrtvljuju oduševljenje. Ne želimo ovdje isticati takve negativne primjere, nego radije ističemo brojne pozitivne primjere koji potiču kreativnost, ohrabruju i ispunjavaju optimizmom da se urednički rad, a naročito u njegovim svakodnevnim izvršnim poslovima, itekako isplati, jer, ipak, konac djelo krasi, a djelo je *Bogoslovska smotra*, koja u svojoj 106. godini od utemeljenja ne pokazuje nijednu staračku boru.

Stoga nas uvijek raduje kada zaprimimo članak za koji je otrpve očito da je autor dobro proučio i slijedio upute autorima i upute za reference *Bogoslovske smotre* (usp. <http://hrcak.srce.hr/bogoslovska-smotra>). Ta naizgled beznačajna sitnica, a koja je itekako značajna kada netko drugi, umjesto autora, treba odraditi taj posao, redovito je pokazatelj da je i sve ostalo u članku dobro posloženo prije negoli je poslano Uredništvu. Takvi članci, zanimljivo je primijetiti još jednu važnu činjenicu, zahtijevaju i mnogo manje lektorskih i korektorskih zahvata. Što je, ipak, najvažnije, takvi članci su gotovo u pravilu i sadržajno besprijeekorni, promišljeni i jasno dorečeni. Njihovi autori redovito pravilno postavljaju temu rada usredotočujući se na vidove koji daju uvid u moguće nove spoznaje, uvažavaju relevantnu literaturu za tematiku koju obrađuju, korektno iznose mišljenja i stavove drugih autora, odgovorno iznose vlastita razmišljanja, kritike, uvide i zaključke.

Raduje nas također kada dobijemo recenziju iz koje je otrpve očito da je njezin autor ozbiljno iščitao upute recenzentima te, samo se po sebi podrazumijeva, i sam članak. U tom slučaju iskustvo nam pokazuje ovo pravilo: duge i opširne recenzije, koje točku po točku prate upute, redovito su kvalitetne.

Što je najvažnije, one su objektivne, argumentirane i jasne, s konkretnim, opet valja naglasiti, objektivnim prijedlozima i primjedbama. Sve to ne samo pruža Uredništvu dobru podlogu za opravdanje kategorizacije članka pred javnošću nego, što je još dragocjenije, pomaže autoru otvoriti nove perspektive, iznova promisliti svoje postavke i metode te poboljšati kvalitetu svojeg uratka. Nužan preduvjet autorove otvorenosti za poboljšanja jesu znanstvenost, objektivnost i dobrohotnost recenzije. Autor to osjeća. Svatko tko nije zarobljen u okove znanstvene oholosti dobronamjerne će savjete znati dobro iskoristiti i biti na njima zahvalan, a ne zbog njih ogorčen.

Možda nas od svega najviše raduju slučajevi u kojima smo svjedočili, redovito dugotrajnom, procesu u kojemu su recenzenti pomogli autoru da od članka koji nije za objavljivanje nastane dobar znanstveni rad. Mali princ bi rekao: »Moram podnijeti dvije-tri gusjenice ako hoću vidjeti leptire« (Antoine de Saint Exupéry, *Mali kraljević*, 32). U tim se slučajevima pokazuje koliko su, s autorove strane, dragocjeni poniznost, otvorenost za kritiku i poučljivost te, s recenzentove strane, spremnost nesebično pomoći, poboljšati, poučiti, razvijati tuđe sposobnosti. Osobito se iz toga krajnjeg primjera, ali i iz svih drugih koje smo spomenuli, očituje zašto nam je, premda su nam i brojke važne, mnogo važniji život. Sve naše suradnike pozivamo da zajedno s nama taj život ne samo održavaju nego i razvijaju.

Na koncu, supotpisnici ovog Uvodnika jedno drugome, dakle doc. dr. sc. Andrea Filić prof. dr. sc. Tončiju Matuliću, ali i obratno, te zajedno svim članovima Uredništva i svim drugim suradnicima od srca zahvaljuju na svemu dobrome i životnome ostvarenom u minulom razdoblju. Novom glavnom i odgovornom uredniku prof. dr. sc. Stjepanu Balobanu želimo mnogo uspjeha u svim daljnjim koracima i nastojanjima da *Bogoslovska smotra* nastavi razvijati ono što je lako mjerljivo, a nadasve ono što je nemjerljivo i često neizrecivo, a što nam je svima neizmjereno važno – život!